

MECANISMUL DE ASIGURARE A SECURITĂȚII NAȚIONALE: ESENȚA ȘI FUNCȚIILE

Constantin MANOLACHE¹

Igor GORGAN²

THE NATIONAL SECURITY ASSURANCE MECHANISM: ESSENCE AND FUNCTIONS

The national security sector is determined by a variety of factors – economic, political, social – which, by their unity and interdependence, form the whole complexity and multidimensionality of the processes, arising within its framework. The necessity to determine the essence and the content of this system leads to the necessity to determine the mechanism ensuring the national security, understanding the essence of the social systems in which the transient nature, provides the opportunity to deliver concrete and adequate conclusions concerning the realization of the socio-cultural context of transition.

Keywords: security, defense, threats, methodology, technology.

În condițiile actuale ale transformărilor socioculturale, prin care trec majoritatea noilor state independente, apare necesitatea de a formula totalitatea abordărilor conceptuale, pentru înțelegerea scopurilor, obiectivelor, principiilor și direcțiilor de bază ale asigurării securității individului, societății și statului, în general, de amenințările interne și externe în diferite domenii de activitate. Drept rezultat, aceste abordări trebuie să constituie baza elaborării documentelor conceptuale și normativ-juridice referitoare la direcțiile politicii de stat și activității sociale în domeniul securității naționale.

În acest context, o atenție sporită din punct de vedere metodologic trebuie acordată noțiunii mecanismului asigurării securității naționale, deoarece, în primul rând, în investigațiile actuale privind subiectul respectiv lipsesc cu desăvârșire elaborări științifice, iar în al doilea rând, claritatea metodologică și înțelegerea corectă a

acestui mecanism va permite evitarea numeroaselor probleme în vederea realizării în practică în cadrul statului și societății a sistemului de activități referitor la asigurarea securității naționale.

În această ordine de idei, este necesar de a se lua în considerație și abordarea filosofică a teoriei securității ca domeniu al cercetării – o construcție etajată menită să reflecte prin anumite noțiuni „straturile” realității existente. Din acest considerent, obiectivul cercetării noastre este de a corela diferite concepții ale mecanismului asigurării naționale, de a le ierarhiza, de a identifica interdependența acestora. În cazul în care nu se va recurge la o asemenea tratare a problemei, vor apărea contradicții de ordin conceptual, chiar dacă fiecare dintre aceste noțiuni va fi formulată corect.

Știința social-filosofică contemporană a acumulat o bogată experiență în domeniul teoriei securității și înregistrează reușite succese în conceptualizarea problemelor

¹ Constantin MANOLACHE, colonel (r), doctor în științe politice, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.

² Igor GORGAN, general de brigadă, Șeful Marelui Stat-Major al Armatei Naționale, comandant al Armatei Naționale, doctorand, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei.

aplicative. Totuși, în elaborarea problemelor fundamentale și teoretice ale securității, persistă o serie de probleme principiale ne rezolvate, apariția cărora constituie o etapă legitimă în dezvoltarea și evoluția oricărei teorii, din cadrul cărora face parte și problema conceptualizării mecanismului asigurării securității naționale la etapa actuală.

Aceste subiecte au un caracter metodologic și logic în același timp, adică un caracter socio-filosofic, deoarece metodologia generală a cunoașterii sociale, la care se atribuie și teoria securității naționale, constituie filosofia socială și sociologia teoretică [1].

Aceste dificultăți stabilesc limita aprofundării ulterioare a cercetărilor științifice, care sunt necesare în practică, deoarece, din anumite motive, teoria nu poate să nu se bazeze pe unele fundamente socio-filosofice cu un caracter cognitiv și metodologic.

Una dintre principalele cerințe ale filosofiei sociale este considerat postulatul cercetării complexe a oricărui fenomen sociocultural. Aceasta presupune examinarea și analiza obiectului cercetat, atât din punctul de vedere al genezei, cât și din punctul de vedere al esenței, conținutului, structurii lui, mecanismelor evoluției și funcționalității.

Sistemul asigurării securității naționale este determinat de o diversitate de factori – economici, politici, sociali – care, prin unitatea și interdependența lor, formează întreaga complexitate și multidimensionalitate a proceselor, ce decurg în cadrul său. Necesitatea determinării esenței și conținutului acestui sistem duce la necesitatea determinării mecanismului asigurării securității naționale, înțelegerea esenței căruia, în cadrul sistemelor sociale de tip tranzitiv, oferă posibilitatea de a emite concluzii concrete și adecvate referitoare la realizarea lui în condițiile tranziției socioculturale [2].

În numeroasele surse științifice referitoare la analiza esenței și dezvoltarea pro-

ceselor sociale constatăm anumite tendințe de identificare a mecanismelor diferitor fenomene sociale.

Așa, de exemplu, T. Parsons, referindu-se la mecanismul distrugerii sistemului social, menționează și mecanismele funcționale și mecanismele comunicării integraționiste, care influențează, în primul rând, motivarea subiecților sistemului, determinând dorințele lor și, de asemenea, evidențiind mijloacele îndeplinirii acestor dorințe [3, p. 432].

Conform opiniei lui M. Weber, înțelegerea mecanismului unui sau altui proces social derivă din concepția intersubiectivă a interpretării acțiunii sociale, atribut esențial al căruia îl considera „orientarea spre altul (alții)”, ceea ce prevede așteptarea reciprocă a comportamentului corespunzător al tuturor celor care sunt parte componentă în relațiile sociale ale părților. M. Weber unifica principalii factori ai funcționării oricăror mecanisme sociale cu tratarea sensului acțiunilor sociale ale subiecților [4, p. 87].

De asemenea, trebuie de menționat și contribuția științifică a lui N. Smelser [5], care se referă în special la mecanismele sociale, iar L. Coser admite că în comunități acționează mecanismele stabilizării sociale și corectării sociale [6, p. 203], care, în opinia noastră, pot fi considerate fundamentale pentru obținerea unei stări de securitate a sistemului social.

Similar cu ipoteza lui T. Parsons referitoare la mecanismele sociale este punctul de vedere susținut de J. Habermas, care consideră că în sistemul social pot fi distinse „mecanismele coordonării acțiunilor, care coordonează între ele orientarea acțiunilor participanților și mecanismele care stabilizează raporturile acțiunilor imprevizibile prin impunerea funcțională a urmării acțiunilor”. J. Habermas atribuie principalelor mecanisme ale solidarizării societății forța comunicării integrative [7].

În tradiția filosofică contemporană, no-

țiunea de „mecanism” este utilizată destul de frecvent în științele sociale și exprimă în mare parte o activitate concretă a subiecților sociali. Cu toate acestea, în literatura de specialitate se evidențiază și se utilizează preponderent mecanismele manifestării acțiunilor și, de asemenea, utilizarea legilor.

O interpretare originală și netradițională a esenței mecanismului în contextul aplanării contradicțiilor sociale abordează acest fenomen drept „un mecanism al acțiunii raționale a subiecților socium-ului într-un anumit domeniu, prin intermediul legilor, normelor morale, religioase și culturale, normelor juridice, tradițiilor, oportunităților politice și economice”. Principalele elemente ale acestor mecanisme sunt formele, metodele, procedeele și mijloacele [8].

O astfel de multitudine de variante de procedee în privința interpretării esenței mecanismului funcționării fenomenelor socioculturale, în special fenomenul securității naționale, prin perceperea mecanismului distrugerii sistemului social, a mecanismului acțiunilor sociale, a mecanismului stabilizării sociale și a corectării sociale, a mecanismului coordonării acțiunilor, a mecanismului raționalizării acțiunii etc., în mod considerabil complică problema percepției obiectului respectiv, dar, cel mai important, creează complicații serioase în realizarea practică în condițiile tranziției socioculturale. Din acest considerent, este rezonabilă argumentarea teoretică a abordării filosofice a problemei mecanismului asigurării securității naționale, este important a analiza corespunderea elementelor mecanismului asigurării securității naționale cu tehnologiile concrete și practice ale acestui proces în condițiile transformării sistemelor sociale.

Noțiunea de „mecanism” a fost preluată din terminologia tehnică, unde semnifică totalitatea dispozitivelor de transmisiune, care transferă acțiunea (mișcarea) unui corp asupra acțiunii (mișcării) altui corp

și, de asemenea, modalitatea lor de unificare. Există și alte interpretări universale ale esenței acestei definiții – un sistem, o structură care determină ordinea unui anumit tip de activitate, consecutivitatea stărilor, proceselor, care reprezintă o anumită acțiune, un anumit fenomen. Din cele expuse mai sus reiese că, pentru caracterizarea mecanismului, punctul inițial îl constituie organizarea structurală a sistemului, de aceea în procesul cercetării și analizei oricărui mecanism investigarea structurii trebuie să fie completată dialectic cu cercetarea metodelor transmisiunii și transformării influențelor reciproce ale elementelor sistemului.

Aplicând definiția „mecanism”, în timpul cercetărilor fenomenelor socioculturale este necesar de a avea în vedere faptul că, în comparație cu dispozitivele tehnice, obiecte ale cunoașterii sociale devin sistemele, în care, alături de elementele statice, mai există și elemente mobile, variative și procesuale. Sistemul asigurării securității naționale întocmai reprezintă un exemplu sigur al sistemelor și al structurii cu elemente multiple. Structura acestor sisteme poate fi definită ca procesuală, deoarece ea caracterizează amplasarea elementelor nu atât în spațiu, dar în timp – sub formă de etape și faze consecutive. Corespunzător, și mecanismul sistemelor procesuale indică modul trecerii de la o etapă la alta, păstrând conținutul precedentei și pregătind trecerea spre următoarea etapă [9, pp. 9-11].

Referitor la sistemul asigurării securității naționale, ca unul apropiat prin caracteristicile sale fundamentale celui procesual, noțiunea de „mecanism” în mare măsură pare înrudită cu noțiunea de „tehnologie”, care în ultimul timp este excesiv utilizată în conștiința socială, îndeosebi în terminologia politologică. Cel mai frecvent se utilizează definiția „tehnologiei” elaborată de J. Galbraith, care o determină ca „aplicarea sistematizată (sistemică) a cunoștințelor

științifice pentru rezolvarea sarcinilor practice” [10, p. 226].

Un interes special pentru înțelegerea conținutului acestei definiții prezintă concepția lui M. Markov, care determină tehnologia ca mod de realizare a unui proces complex, prin dezmembrarea ipotetică a acestuia într-un sistem de proceduri și operațiuni legate reciproc, care se realizează, mai mult sau mai puțin, omogen și au scopul obținerii unei eficacități absolute [11, p. 12].

Conform definiției enunțate, tehnologia (care semnifică și mecanismul), în realitatea socială, neapărat conține în sine elemente subiective, care sunt caracterizate printr-o activizare anumită. Deoarece nucleul conceptual al conținutului indică ordinea procedurilor și operațiunilor care se realizează, adică conținutul în contextul analizei realității sociale poate fi considerat intermediar între mecanism și structură, adică se poate admite că tehnologia constituie un element al mecanismului de conducere.

Astfel, „tehnologia” și „mecanismul” sunt noțiuni destul de apropiate ca esență, care se completează reciproc și în paradigma științifică contemporană pot îndeplini rolul de integratori științifici, penetrând și alte domenii ale științei, inclusiv în cercetările cu caracter socio-filosofic ale problemelor de securitate națională, care reflectă statutul de subiect interdisciplinar. Cu toate acestea, în contextul prezentei cercetări considerăm oportun de a preciza că definiția „mecanism” caracterizează mai substanțial derularea proceselor în societate decât „tehnologia”, deoarece prevede evidențierea nu doar a modelelor structurale și tehnologice, care presupun stabilirea raporturilor și ordinea consecutivă a elementelor și etapelor. Incluzând în sine noțiunea „tehnologie”, mecanismul mai indică dinamismul, formele și metodele de trecere de la o etapă la alta, im-

plicit supunând analizei generale procesul de funcționalitate al sistemului asigurării naționale [12, pp. 42-45].

Conform opiniei noastre, în contextul prezentei cercetări, un interes deosebit prezintă mecanismul acțiunii și manifestarea condițiilor obiective și factorilor subiectivi care determină acțiunea sistemului asigurării securității naționale. În plan general, mecanismul asigurării securității naționale reprezintă un mod anume de realizare a legilor obiective de interdependență a sistemului asigurării securității naționale și mediul sociocultural.

Contextul filosofic de cercetare a mecanismului asigurării naționale, indubitabil, presupune determinarea esenței și conținutului său. Bazele metodologice, în acest context, pot avea un caracter divers, însă urmează de luat drept bază abordarea dialectică în conexiune cu abordarea sinergetică. Reieșind din aceasta, se consideră inoportună abordarea clasică simplificată, care se bazează pe limitarea analizei mecanismului acțiunii legilor obiective doar la relațiile de formă, ce sunt reflectate în lege, adică pe cercetarea faptului cum funcționează legea, cum sunt realizate relațiile obiective în cadrul activității subiecților sociali [13, p. 9].

În contextul asigurării securității naționale, mecanismul acțiunii legităților obiective în mediul sociocultural care evoluează, implicit, include în sine în mod obligatoriu și elemente ale legitității relațiilor și interdependenței, care determină aceste legături și originea lor. La rândul său, premisa apariției legităților în sistemul asigurării securității naționale în societatea de tranziție este indispensabil determinată de indicele înalt al entropiei din mediul sociocultural. Fiind în permanentă schimbare, sub influența factorilor externi și interni, acest sistem este determinat de anumite schimbări de caracter social, care sunt în

legătură cu evoluția fenomenelor sociale, cu elementele, structurile, legăturile dintr-o stare cu cele din alta, cu apariția și dispariția anumitor fenomene, elemente etc.

Schimbări sociale profunde apar în aceste sisteme, de regulă, atunci când această ordine a relațiilor sociale care constituie structura ei internă nu mai poate asigura funcționarea ei efectivă, posibilitatea adaptării la condițiile interne și externe. În asemenea cazuri, contradicțiile sociale care pătrund în sistem, acutizându-se până la etapa conflictelor distructive-constructive, determină schimbări sociale ce au ca rezultat apariția unei noi structuri de relații în cadrul sistemului și trecerea la o etapă calitativ nouă [6, p. 26].

În contextul acestei cercetări menționăm că o importanță deosebită în cadrul schimbărilor sociale revine procesului social, dinamicii lui, alternativelor, adică transformării socium-ului în morfologia sa, creării noilor forme și structuri sociale, ce caracterizează în mod deosebit socium-urile, în perioada de tranziție. Pentru conceptul acestei cercetări, cele mai importante procese sociale sunt apariția, reproducerea, funcționarea, dezvoltarea, transformarea și destructurarea sistemelor sociale de tip tranzitiv. Mai mult ca atât, dacă prin noțiunea de dezvoltare, în acest context, se percep asemenea schimbări în sistemul social în urma cărora acesta capătă caracteristici calitativ noi, atunci prin „transformare” este necesar de înțeles schimbările calităților fundamentale ale sistemului (factorii constanți), după care acest sistem social se transformă în unul nou. Prin „transformare”, în acest context, este necesar să înțelegem schimbările sociale complexe din toate domeniile principale, ca rezultat al cărora se produc schimbări esențiale, despre care semnalizează indicele entropiei. Totalitatea acestor indici ai schimbărilor și transformărilor au legătură directă și cu sistemul

asigurării securității sociale în perioadele de tranziție.

Înțelegerea esenței mecanismului asigurării securității naționale în societățile de tip tranzitiv ca factor al activității organizate a subiecților sociali are un caracter conștientizat și urmărește un anumit scop determinat și prevede perceperea condițiilor ce îl generează. Conținutul de bază al acestor scopuri și respectiv, acțiunea direcționată a subiecților este determinată de necesitățile fundamentale de activitate și dezvoltare a personalității, statutului și societății și, de asemenea, de condițiile obiective (locul și rolul sistemului securității naționale în cadrul sistemului social, nivelul societății, gradul dezvoltării instituțiilor statale și sociale etc.). În baza acestui conținut real al scopurilor, și nu doar a caracterului adecvat al subiecților securității naționale, se formează cerințele obiective față de activitatea subiecților cu referire la crearea condițiilor favorabile pentru realizarea semnificației ontologice de către sistemul de asigurare a securității naționale. Ca rezultat al acestei activități se impune realizarea cerințelor înaintate de legitățile obiective ce determină legăturile reciproce dintre societate (stat) și sistemul asigurării securității naționale [14, p. 99].

Reieșind din abordarea în baza principiului activității sistemului, perceperea mecanismului de asigurare a securității ca un sistem distinct, cunoașterea lui teoretică de asemenea trebuie reflectată în formă de sistem. În acest context, este necesar să reținem că această sarcină ar fi insuficientă doar în baza declarării acestui fapt și este importantă determinarea nivelului inițial al mecanismului de asigurare a securității naționale, însoțit de subsisteme (tipuri). Criteriul de clasificare în subsisteme și elemente trebuie să fie argumentat și noncontradictoriu cu însăși baza sistemului (abstracția esenței) și întreaga cunoaștere teoretică despre acest

sistem trebuie să se realizeze cu ajutorul unor proceduri logice concrete.

Deoarece în contextul descrierii teoriei securității naționale analiza securității naționale nu este însoțită de specificări deosebite de caracter de spațiu, de timp, de particularități naționale, este necesar să propunem noțiunea de „mecanism de asigurare a securității naționale” care ar explica rațional și necontradictoriu toate cazurile de aplicare referitor la securitatea personală, de stat și cea din societate.

Astfel, sarcina constă în determinarea esenței mecanismului asigurării securității naționale. Pentru aceasta este necesar de a-l caracteriza ca pe un sistem, de a-i reflecta conținutul, principiile de constituire, dezvoltare și funcționare, formele de manifestare etc., adică de analizat modalitatea dezvoltării conținutului.

Reieșind din cele menționate anterior, sarcinile obiective ale acestei cercetări, după părerea autorilor, constau în analiza conținutului ideilor fundamentale ale teoriei securității, care reprezintă esența noțiunii de mecanism al asigurării securității, precum și importanța acestuia în sistemul activității socio-culturale.

Analizând problema esenței mecanismului asigurării securității naționale, în primul rând, este necesar de a accentua că acesta presupune o totalitate de acțiuni reciproce și rezultatul acestei interdependențe. Această totalitate este diferită prin caracter, prin modul de realizare, participanți, mijloacele aplicate etc. Cu certitudine, dimensiunile obiective ale realității societății reflectă activitatea omului, care tinde să-și realizeze scopurile. Activitatea (inclusiv activitatea referitoare la asigurarea securității naționale) constituie modul de existență socială, adică modul prin care există societatea [15, p. 135].

Pentru a determina locul mecanismului asigurării securității în sistemul activității umane este necesar de a conștientiza și a

analiza însăși activitatea în calitate de sistem. Contribuțiile științifice din domeniul filosofiei sociale și sociologiei teoretice reprezintă un interes primar în cercetarea acestei probleme. Momentele principale referitoare la înțelegerea activității în acest context vor fi reflectate în prezenta lucrare.

Esența vieții sociale constituie un proces al activității generale a omului. Aceasta semnifică că ea se impune profund în sfera socialului. De aceea, în viața socială, majoritatea fenomenelor reprezintă în sine un aspect sau altul, o latură sau alta a activității, iar în știința socială majoritatea categoriilor sunt condiționate de categoriile activității. Securitatea ca fenomen sociocultural, în acest context, nu este o excepție, însă este cert că e completată de categoria juridică. Caracteristica cea mai importantă a ei care se impune este activitatea. Astfel, argumentarea teoretică a mecanismului asigurării securității ar trebui să se bazeze pe teoria activității. Aceasta este esența abordării activității în raport cu realitatea socială, care se prezintă ca un principiu teoretico-metodologic explicativ și care e necesar de a fi acceptat în calitate de temei conceptual în procesul cercetării noastre.

Însă caracteristica activității ca esență socială este abstractă. Pentru ca ea să fie în măsură să-și îndeplinească funcția explicativă, trebuie să fie completată cu un conținut necesar, adică să fie concretizată și clasificată.

Așa cum este bine știut, activitatea este specifică atitudinii omului față de lume. Conținutul activității în sfera securității constituie o transformare premeditată a lumi, o activitate conștientă a omului, un anumit comportament în mediul extern cu scopul autoconservării cu ajutorul adaptării la aceste condiții. La baza oricărei activități și implicit a celei din domeniul securității se află necesitatea – particularitatea subiectului vieții sociale, care este o condiție indispensabilă a securității personale și conștientizarea

lipsei oricărui pericol. La baza necesității obiective a activității cotidiene apare atitudinea selectivă a subiecților față de mijloacele satisfacției propriilor necesități, condiționată de discrepanțele iminente ale locurilor subiecților în sistemul social [3].

O astfel de atitudine, care se orientează la condițiile existente (în rândul cărora pe lângă condițiile firești și rezultatele activității precedente – din contextul culturii, intră și alți subiecți) are drept scop de a asigura starea de securitate, care nici într-un fel nu constituie totalitatea necesităților subiectului, cu toate că se bazează pe această totalitate. În continuare, în baza conștientizării intereselor sale, subiecții formulează scopul activității referitor la asigurarea securității ca un mod ideal al rezultatului scontat. În vederea atingerii scopurilor propuse, printre condițiile existente se caută și anumite mijloace.

Activitatea în sine se termină cu obținerea produsului activității, care satisface necesitatea incipientă, adică necesitatea de care a fost creată. Ulterior, necesitatea apare iarăși (uneori sub formă desfășurată) și astfel ciclul se repetă.

Următoarea etapă necesară în cercetarea mecanismului asigurării securității naționale o constituie evidențierea adecvată a subiecților activității din sfera securității, deoarece activitatea este de fiecare dată a unor instanțe (a indivizilor sau a unor grupuri sociale), care, reieșind din interesele lor, inițiază acest proces. Cu alte cuvinte, subiecții, în acest context, sunt considerați participanți activității în domeniul securității, care realizează pe parcurs programe și necesități ce o asigură pe ea (activitatea) cu produsul. Ceilalți participanți ai acestui fel de activitate nu sunt considerați subiecți, fiind, mai degrabă, mijloace pentru cei din urmă.

Subiecții activității în raport cu realizarea mecanismului asigurării securității

naționale, transformându-se în subiecți, au necesitatea de a avea un anumit nivel de libertate, care ar permite controlul asupra condițiilor siguranței proprii (de exemplu, de a exercita un anumit grad de influență), deoarece subiectul este astfel pe cât are, chiar și într-un grad redus, libertatea în parametrii tipului de activitate cercetat. În realitatea socială, unde condițiile existenței în siguranță a subiectului sunt dictate de alți subiecți sociali – contrasubiecți (interesele cărora de cele mai multe ori sunt contrare primei categorii de subiecți), pentru subiectul principal, este necesară susținerea nivelului libertății personale în raport anume cu aceste condiții de existență [16, p.135].

Astfel apare necesitatea de a identifica, care este esența mecanismului asigurării securității naționale, principiile de bază ale activității. Precizăm că sistemul activității în cadrul mecanismului asigurării securității naționale este un sistem de interdependență a subiectului și condițiile în care el există și se autorealizează. Această autorealizare, conștientizată de subiect ca un scop al activității lui, se transformă la un moment în posibilitate. Trecerea din posibilitate în realitate se realizează doar datorită prezenței anumitor condiții prin transferarea activității subiectului asupra obiectului (un alt subiect). În cazul în care condițiile existente (inclusiv create chiar de subiect) permit transformarea autorealizării subiectului din posibilitate în realitate, rezultă că o asemenea totalitate de condiții a fost, în linii generale, favorabilă (securizată).

Însuși subiectul, în cazul dat, se manifestă în acest proces ca parte activă. El tinde să domine, într-o formă sau alta, condițiile autorealizării sale. Un anumit număr de condiții ale asigurării securității sunt dominate de el teoretic, însă alte condiții nefavorabile sunt create chiar de el, reieșind din valorile sale, pe baza însușirii teoretice a acestor condiții. Totali-

tatea condițiilor existenței securizate, ca subiect separat și ale societății (statului) în întregime, pe care (condițiile) le-a obținut (însușit, creat) în procesul autorealizării și pe care e în măsură să le verifice, este securitatea subiectului (societății, statului) și totodată este securitatea activității lui.

În același timp, capacitatea subiectului de a controla unele condiții ale activității personale, în cadrul acestui studiu, este înțeleasă nu numai și nu atât prin capacitatea lui de a urmări dinamica condițiilor, „îndeplinirea monitorizării” condițiilor, ci și capacitatea subiectului de a exercita o influență decisivă; punerea în aplicare a dominației reale, a puterii asupra lor. Prin urmare, conchidem că: în termeni conceptuali, mecanismul de securitate națională este nu atât un mecanism pentru a asigura situația de protecție a intereselor subiectului, cât un mecanism pentru a asigura condiții sigure pentru existența subiectului, adică condițiile în care subiectul determinat de rang și asupra căruia domină exercită o putere reală. Mecanismul asigurării securității naționale se încheie la procesul de creare a unor condiții favorabile de activitate, crearea unor astfel de condiții în care s-ar realiza interesele individului, statului și societății, ar fi îndeplinite scopurile propuse, a căror finalitate sunt valorile².

Mecanismul de asigurare a securității naționale ca un mecanism al procesului de stăpânire a condițiilor de existență este, în același timp, mecanismul de realizare a libertății subiectului ca abilitatea de a controla existența proprie în condiții de siguranță. Libertatea și securitatea sunt fenomene strâns legate între ele, care formează aspecte fundamentale ale vieții sociale, cele mai importante caracteristici ale subiecților sociali. Siguranța este o condiție

a libertății. Și invers: o siguranță absolută „ar oferi” subiectului o libertate absolută. Cu toate acestea, în realitate, există subiecți relativ liberi, care sunt într-un mediu de siguranță relativă. Aceasta este în legătură cu situații absolut imprezibile, care pentru oricare subiect sunt condițiile în care se autorealizează, sunt de facto infinite, iar posibilitățile sunt limitate [1, p. 97].

Deci, în contextul înțelegerii mecanismului securității naționale poate fi vorba despre un nivel al securității (precum și despre un nivel de libertate) și, prin urmare, așa sau altfel, despre siguranța relativă a subiectului, datorită faptului că subiectul, în principiu, nu este în stare să posede totalitatea condițiilor de existență și, respectiv, să le controleze.

Astfel, în termeni generali, versiunea propusă referitoare la bazele conceptuale ale mecanismului securității naționale poate fi utilizată la baza acestei teorii, fără a include o teorie care să fie contrară realității. Identificarea acestor date va permite ulterior, în baza înțelegerii esenței mecanismului asigurării securității naționale în calitate de aspect de activitate, de a extinde și preciza categoriile și noțiunile inițiale într-un sistem coerent, ceea ce ar fi echivalent cu explicarea mecanismului de securitate națională ca un fenomen sociocultural.

Analiza filosofică complexă a problemei securității naționale, utilizând o gamă largă de abordări metodologice, furnizează dovezi care sugerează că *principalele componente ale structurii* mecanismului asigurării securității naționale, în contextul transformării socioculturale, sunt [17, p. 165]:

- sisteme funcționale întregi;
- sistemul de relații subiectiv-obiective;
- metode, tehnici, forme și mijloace de acțiune cu privire la siguranța națională.
- indicatori ai eficienței funcționării mecanismului securității naționale.

Înțelegerea procesului asigurării securității naționale, ca o anumită categorie (ba-

² În contextul acestei lucrări, înțelegerea noțiunii de valori este tratată dialectic cu noțiunea de drept (inclusiv dreptul la viață, proprietate, libertatea), înțelese ca valori.

zată pe principii de drept) a activității organizate a subiecților sociali, are un caracter conștient și urmărește anumite obiective.

Conținutul principal al acestor obiective și, prin urmare, vectorul activității subiecților se determină prin necesitățile stringente de dezvoltare a societății, în proces de transformare, și de asemenea de condițiile socioculturale obiective în care decurge procesul supus cercetării.

Sistemele funcționale întregre ale asigurării securității naționale sunt condiționate:

- în primul rând, de locul sistemului asigurării securității naționale în organizarea politică și socială a societății și scopul ei funcțional;

- în rândul al doilea, de caracterul sistemului respectiv ca o organizație socio-culturală și politică integră, care dispune de domeniile materiale, politice, sociale și spirituale de activitate și, de asemenea, nivelele interdependente, ca individul, statul, societatea;

- în rândul al treilea, influența sistemului de securitate națională asupra proceselor socioculturale ale societății.

O analiză de conținut a funcționării sistemului național de asigurare a securității permite să constatăm că, în conformitate cu acest criteriu, obiectivele de mai sus au fost clasificate în: general-sistemice, politice, sociale și spirituale [13, pp. 5-26].

Obiectivele general-sistemice în funcționarea sistemului de asigurare a securității naționale sunt: asigurarea unității în înțelegerea esenței, structurii, conținutului, caracterului și particularităților amenințărilor actuale ale intereselor naționale în condițiile proceselor globalizării; realizarea unității în înțelegerea esenței și conținutului strategiei de securitate națională, politicii de stat în domeniul securității; asigurarea percepției esenței și conținutului programelor de reformare și de dezvoltare a societății în ansamblu și a componentelor sale; crearea

premiselor pentru funcționarea eficientă a instituțiilor sociale și a componentelor organizației militare a statului.

Obiectivele politice în funcționarea sistemului de asigurare a securității naționale sunt: asigurarea unității și integrității națiunii; dezvoltarea unei culturi politice cu înaltă responsabilitate socială și activitate socială; formarea conștiinței de securitate națională, patriotism și alte calități cetățenești; formarea în rândul populației a unei atitudini responsabile în vederea apărării patriei lor.

Obiectivele sociale în funcționarea sistemului de asigurare a securității naționale sunt: asigurarea unității etnice; consolidarea națiunii în jurul unei idei percepute și acceptate de întreaga națiune; realizarea valorilor general-umane și național-istorice. Anume obiectivele sociale îmbină integral necesitățile, interesele și motivațiile subiecților (ale personalității, statului și societății).

Obiectivele spirituale în funcționarea sistemului asigurării securității naționale sunt: asigurarea unității valorilor spirituale ale societății și ale tuturor subiecților; afirmarea în conștiința socială a idealurilor și valorilor unei societăți echitabile; formarea unei culturi spirituale și a unei spiritualități înalte; crearea premiselor pentru neacceptarea ideilor, atitudinilor și percepțiilor conradictorii valorilor general-umane și național-istorice ale poporului; punerea în aplicare a dreptului umanitar internațional în raport cu valorile spirituale ale societății; crearea premiselor pentru o dezvoltare multilaterală și armonioasă a personalității, realizarea potențialului ei spiritual și a posibilităților reale.

Analiza mecanismului de funcționare a sistemului de securitate națională prevede delimitarea și abordarea sistemului de relații subiectiv-obiective, prin intermediul cărora se reglementează legitățile de funcționare și dezvoltarea sistemului.

Sistemul subiecților de funcționare în asigurarea securității naționale este determinat de apartenența politică a instituțiilor de securitate, de specificul lor ca organizații social-politice unitare, valoarea socială a acestor instituții și locul pe care îl ocupă ele în societatea de tranziție, precum și de posibilitățile sistemului de asigurare a securității naționale în ceea ce privește impactul asupra proceselor socioculturale din societate [18].

Analiza filosofică demonstrează că, în cea mai largă abordare a acestei probleme, prin subiect al asigurării securității naționale se subînțelege societatea, întrucât ca subiect al activității practice poate fi nu numai un individ sau comunități de persoane (instituții sociale), dar și societatea în ansamblu. Societatea ca subiect de asigurare a securității naționale are un caracter diferențiat pe mai multe niveluri: nivelul organelor puterii de stat, nivelul instituțiilor de stat, nivelul instituțiilor și organizațiilor social-politice, nivelul asociațiilor de creație ale cetățenilor, nivelul cetățenilor [2].

Poziția de lider în sistemul subiecților asigurării securității naționale aparține structurilor militare de stat [19, p. 71-89]. În calitate de subiect general în asigurarea securității naționale, aceste structuri acționează ca o componentă a organizării politice a societății și ca o organizație social-politică, care funcționează în societate și este folosită în rezolvarea problemelor din domeniul securității. Nu doar organizațiile militare de stat joacă rol de subiect al securității naționale, dar și o varietate de organe, instituții, organizații și agenții care îi asigură dezvoltarea și funcționarea ca structură social-politică cu toate domeniile de securitate și elementele lor componente. În cadrul organizației militare de stat acționează organele de conducere, instituțiile militare de învățământ și de

cercetare, precum și instituții similare din alte structuri statale de forță, colective și asociații. Un loc deosebit între subiecții asigurării securității naționale aparține structurilor de informare, una dintre sarcinile funcționale ale cărora este transmiterea, implicarea directă în organizarea, asigurarea condițiilor și realizarea acestei activități [12, p. 43; 20].

În conformitate cu structura subiecților sistemului de relații subiectiv-obiective în asigurarea securității naționale, conținutul și structura procesului de asigurare a securității naționale, se creează o diferențiere a obiectelor acestui proces la nivel orizontal și vertical.

Caracterul multilateral al obiectelor procesului asigurării securității naționale se evidențiază și din considerentul că în calitate de asemenea obiecte se manifestă: valorile, ca urmare a înțelegerii realităților înconjurătoare ale mediului în diferite forme și tipuri de reflectare a realității; activitatea specializată și nespecializată în elaborarea valorilor individuale, dezvoltarea și perfecționarea sistemului de asigurare a securității naționale, în general; condițiile în care se realizează procesul de securitate națională; factorii sistemului de asigurare a securității naționale. După cum s-a menționat anterior, obiectele de securitate națională includ personalitatea, statul și societatea.

Obiectele procesului de asigurare a securității naționale se manifestă:

- în diferențierea valorilor, ca rezultat al percepției mediului în diferite forme și tipuri de reflectare a realității (sistemul de valori al societății în general, al instituțiilor, sistemul de valori etnoculturale, sistemul de valori ale diferitor categorii și grupuri de populație, unele componente individuale ale sistemului de valori);
- în diferențierea activităților privind securitatea națională pentru gradul de universalitate și de specializare;

- în diferențierea factorilor de realizare a sistemului de asigurare a securității naționale;

- în ceea ce privește diferențierea condițiilor în care se realizează procesul de asigurare a securității naționale (condițiile de existență a sistemului în general și condițiile de funcționare a instituțiilor specializate ale sistemului de securitate).

În cadrul sistemului asigurării securității naționale, necesitățile individului, statului și societății nu doar determină formarea ei, dar și activitatea referitor la realizarea ei [21].

Metodele, tehnicile, formele și mijloacele de activitate a subiecților sistemului de asigurare a securității naționale sunt condiționate:

- în primul rând, de legitățile de funcționare și dezvoltare a sistemului social, la o anumită etapă istorică;

- în al doilea rând, de sistemul de relații subiectiv-obiective.

Reieșind din cele menționate anterior, este necesar de a aborda din punctul de vedere al filosofiei sociale metodele, formele de activitate privind asigurarea securității naționale, care sunt: violente (asociate cu utilizarea mijloacelor de violență, mai ales armate, și de informații) și nonviolente (aspectele politice, exclusiv pașnice, de comunicare).

În ceea ce privește metodele de activitate a subiecților sistemului de asigurare a securității naționale, destul de interesantă este experiența SUA în acest domeniu. Statele Unite folosesc astfel de metode de bază în asigurarea securității naționale [21]:

- descurajarea prin intimidare (*deterrence*);

- apărarea (*defense*);

- controlul asupra armamentului (*arms control*).

Descurajarea prin intimidare este o metodă a realizării obiectivelor de securitate națională care prevede insuflarea potenția-

lului sau eventualului dușman a sugestiei despre consecințele foarte periculoase sau pierderile nejustificat de mari, ca rezultat al unui conflict militar. Desigur, țările aflate în proces de transformare nu posedă un potențial (în primul rând economic) pentru a intimida, dar convingerea potențialului agresor de acțiuni iraționale și prejudicii în raport cu aceste state (activități politice ale statului) constituie o metodă eficientă de asigurare a securității naționale.

În cadrul celei de-a doua metode („de apărare”) este reflectată problema utilizării directe a forțelor armate. Conform acestei metode, forțele armate și alte elemente ale structurii militare a statului pot fi folosite pentru atingerea scopurilor securității naționale, în cazul în care aceasta este condiționată de circumstanțele concrete care s-au stabilit.

A treia metodă pentru asigurarea securității naționale este controlul asupra armamentului. Ea este considerată ca fundamentală în relațiile cu statele rivale pe timp de pace. Esența acestei metode constă în determinarea și prevenirea la timp a intențiilor acestor state de a nu respecta restricțiile privind componența, structura, echipamentul, implementarea sau utilizarea forței și a mijloacelor de informare, care pot provoca o destabilizare social-politică. Făcând abstracție de orientarea strict militară a acestor metode, în condițiile transformărilor socioculturale se prezintă oportună extrapolarea asupra altor sfere ale vieții sociale. De exemplu, a treia metodă este rezonabil de a fi extinsă asupra domeniului informațional și să fie aplicată ca „o metodă de control asupra surselor de amenințare informațională” etc.

Principalele metode de formare a sistemului asigurării securității naționale trebuie să includă: definirea normativ-juridică a cerințelor către sistemul asigurării securității naționale și orientarea dezvoltării

tării acesteia; definirea normativ-legală a subiecților ce realizează activități orientate spre asigurarea securității naționale și problemele referitoare la realizarea acestui scop; realizarea activității spiritual-teoretice și spiritual-practice referitoare la asigurarea securității naționale; definirea principiilor de funcționare a sistemului asigurării securității naționale și reglementarea condițiilor ei de funcționare, în funcție de sistemul de interese naționale, necesități și valori; reglementarea și stimularea activităților spiritual-practice a subiecților în contextul asigurării securității naționale; reglementarea activității spiritual-teoretice a partidelor politice și a asociațiilor social-politice privind asigurarea securității naționale; combaterea răspândirii de idei, teorii și viziuni contrare valorilor social-umane și național-istorice, neutralizarea influenței potențiale a acestora asupra procesului de transformare socioculturală a societății civile [22, pp. 132-140].

Concepția cercetării nu presupune o analiză detaliată a tuturor metodelor și mijloacelor activității în structura mecanismului asigurării securității naționale. O astfel de analiză se raportează la competențele cercetărilor aplicative în domeniul securității naționale. În acest studiu stabilim doar locul lor în structura mecanismului.

Procedeele și mijloacele constituie baza metodelor asigurării securității naționale, ele sunt interdependente și în procesul realizării mecanismului asigurării securității naționale se aplică unitar.

Procedeele asigurării securității naționale constituie o unitate de mijloace (corespunzând unor condiții speciale) utilizate în asigurarea securității naționale. În ceea ce privește metodele, acestea au un caracter subordonat. Tehnicile și metodele, în funcție de situația social-politică, sunt în măsură să se înlocuiască reciproc.

Deci, descurajarea este una dintre metodele de securitate națională; cu toate acestea, ea poate servi în calitate de una din tehnici care sunt folosite în timpul realizării politicii externe.

Mijloacele de asigurare a securității naționale sunt ceea ce nemijlocit este folosit de subiecții sistemului cercetat cu scopul de a asigura securitatea națională. În categoria acestor mijloace pot fi incluse totalitatea structurilor materiale și spirituale, procedeele etc., care sunt utilizate implicit pentru asigurarea diferitor aspecte ale securității naționale. Fiecare element al sistemului de asigurare a securității naționale are la dispoziție mijloace proprii, care pot fi atribuite domeniilor științifice aplicative.

Indicatorii eficacității de funcționare a mecanismului asigurării securității naționale pot fi rezistența și labilitatea sistemului social.

Toate elementele din mecanismul asigurării securității naționale sunt strâns legate între ele și se completează reciproc. Prin urmare, cunoașterea și utilizarea a doar o parte din metode, forme, mijloace și procedee de activitate în această direcție nu permite rezolvarea optimă a problemei asigurării securității naționale, mai ales în contextul transformărilor sociale și culturale, deoarece poate duce la o exacerbare a contradicțiilor din domeniul sociocultural. Doar unificarea și utilizarea abilă de către subiecți a tuturor formelor și metodelor de asigurare a securității naționale permite într-o situație concretă să se aplice astfel de tehnologii (de exemplu, formele și metodele lor corespunzătoare) care sunt în măsură să asigure o eficacitate maximă a respectivului proces.

Bineînțeles, identificarea întregului algoritm al acțiunilor subiecților cu privire la realizarea mecanismului asigurării securității naționale nu este posibilă, deoarece fiecare situație în parte este din punct

de vedere obiectiv irepetabilă și se dezvoltă în condiții specifice. Tehnologiile specifice ale asigurării securității naționale ar trebui să determine realitatea socială, practica socioculturală, din care cauză mecanismul asigurării securității naționale este foarte variat, mai ales în condițiile transformărilor socioculturale.

Analiza esenței, conținutului și structurii procesului asigurării securității naționale, a sistemului de relații subiective în procesul funcționării căruia se realizează funcționarea firească și dezvoltarea acestui sistem, a scopurilor activității spiritual-teoretice și spiritual-practice a subiecților și de asemenea a metodelor activității referitoare la atingerea scopurilor asigurării securității naționale permite determinarea esenței și a conținutului mecanismului asigurării securității naționale.

O analiză teoretico-metodologică complexă a problemei cercetate oferă temeiul de a afirma că *mecanismul asigurării securității naționale* constituie un mod de asigurare, corespunzător necesităților individului, statului și societății și de asemenea unui nivel adecvat realizat în dezvoltarea societății, reflectării sistematizate și complexe a lumii în diferite tipuri și forme, care determină caracterul și orientarea activității, funcționării în siguranță și dezvoltarea sistemului social și a subiecților lui. Se poate afirma că esența mecanismului asigurării securității naționale este întregul complex de acțiuni concrete ale subiecților sistemului social, menit să atingă nivelul de securitate scontat [23, p. 64].

Acțiunea mecanismului asigurării securității naționale poate fi examinată la două nivele – intern și extern. Dacă la nivelul intern el apare în calitate de mecanism de siguranță în procesul de autodezvoltare a vieții social-culturale, atunci la nivel extern – ca o interacțiune directă între subiecte și obiecte, ca mijloc de realizare a securității.

La nivelul extern, în procesul interacțiunii dintre subiect și obiect se realizează dialectica necesităților, intereselor, scopurilor subiecților. Astfel, forma acțiunii mecanismului asigurării securității naționale poate fi reprezentată printr-o schemă: condițiile obiective de asigurare a securității – necesitatea unei securități din partea subiecților – mijloacele comune și modul de asigurare a nivelului corespunzător al securității – modificarea condițiilor în asigurarea securității – schimbarea necesităților etc.

Mecanismul asigurării securității naționale într-un sistem social concret, după cum s-a menționat mai sus, are o structură ierarhică complexă, metodele, procedeele, mijloacele și modurile sale specifice, care se manifestă și se aplică în toate domeniile existenței sociale. În acest caz este logic să menționăm totalitatea tuturor mecanismelor de asigurare a securității, care au legătură reciprocă și sunt interdependente. Reieșind din acestea, pentru a înțelege esența și conținutul mecanismului de asigurare a securității naționale, precum și pentru perceperea teoretică a tuturor aspectelor acestui fenomen, se impune necesitatea realizării unei tipologii a tuturor mecanismelor. Aceasta este o problemă foarte complicată datorită diversității excesive de aspecte în manifestarea mecanismelor cercetate [24].

Rezultatele analizelor filosofice permit, fără a pune scopul de a cuprinde toate tipurile de mecanisme cercetate, a evidenția, în baza principiilor fundamentale, următoarea tipologie a mecanismelor asigurării securității naționale:

după originea lor:

- *instituționale* – cele create de către stat și care îndeplinesc un set de funcții de apărare, în primul rând a intereselor statului. Apărarea intereselor cetățenilor și ale societății pentru astfel de mecanisme este o problemă secundară;

- *neinstituționale* – care apar spontan, fără intervenția statului, și urmăresc scopul de a asigura securitatea intereselor, în primul rând ale societății (ale grupurilor sociale) și ale cetățenilor;

după conținut:

- *mecanismul asigurării securității naționale în sens larg* – în această categorie se încadrează totalitatea mecanismelor de asigurare a securității națiunii, societății, so-cium-urilor etc.;

- *mecanismul asigurării securității naționale în sens restrâns* – mecanisme concrete de asigurare a securității naționale care se referă la un anumit domeniu (economic, politic, militar, informațional etc.);

după ierarhia relațiilor subiectiv-obiective:

- *mecanisme pentru asigurarea securității de stat;*

- *mecanisme de asigurare a securității societății și a componentelor sale;*

- *mecanisme de asigurare a securității persoanelor;*

după domeniile de activitate:

- *politic, economic, juridic, informațional, militar, demografic etc.*, care protejează în-teresele statului, societății și personalității în domeniile indicate, cu suportul metode-lor și mijloacelor specifice acestor domenii.

Precizăm că toate tipurile de mecanis-me menționate, care asigură securitatea națională, sunt strâns legate între ele. Pen-tru a înțelege locul, rolul și particularitățile mecanismului asigurării securității națio-nale, la nivelul comunicării filosofice, este necesar de a determina rolul mecanismului cercetat în sistemul elementelor existenței sociale, adică de a determina funcțiile de bază ale acestui mecanism.

Analiza esenței și structurii mecanis-mului asigurării securității naționale per-mite evidențierea următoarelor funcții ale acestui mecanism:

- *de identificare a amenințărilor* – care se rezumă la o monitorizare continuă a influenței asupra proceselor securității

naționale, care au loc în domeniile poli-tic, social, economic, ecologic, științifico-teh-nologic, informațional, militar etc., de asemenea, în mediul religios, în relațiile interetnice; prognozarea transformărilor, care se produc în cadrul lor și amenințările potențiale asupra securității naționale;

- *gnoseologică* – care constă în forma-rea relațiilor de cunoaștere între subiectele din cadrul sistemului asigurării securității naționale și obiectele acestui sistem; de ase-menea, în verificarea practică și precizarea metodelor asigurării securității naționale;

- *axiologică* – care constă în faptul că orice mecanism al asigurării securității na-ționale conține o estimare a obiectului din punctul de vedere al diversității valorilor, care pot fi: materiale, sociale, morale, eti-ce, ideologice etc. În plus, acesta include o evaluare a performanțelor acțiunilor privind securitatea națională și determinarea costu-rilor în vederea atingerii acestor scopuri;

- *de prognozare* – care constă în pro-gnozarea, identificarea și evaluarea ame-nințărilor potențiale și conflictelor, cauzelor și consecințelor, manifestările lor, precum și în extrapolarea acestor aspecte asupra siste-mului de reglementare a relațiilor sociale și politice (doctrine, concepte, programe de dezvoltare de perspectivă etc.);

- *de prevenire* – care are menirea de a pre-veni și elimina posibilele amenințări și facto-rii destabilizatori asupra intereselor naționale;

- *praxeologică* – care constă în neu-tralizarea amenințărilor la adresa intere-selor naționale, localizarea, deescalada-rea și rezolvarea conflictelor și lichidarea consecințelor lor sau influența factorilor destabilizatori, precum și în elaborarea propunerilor fundamentate științific și re-comandărilor privind adoptarea unor deci-zii cu scopul asigurării securității naționale.

Astfel, abordările și analiza principiilor conceptuale și reflectarea esenței, conțin-ului și funcțiilor mecanismului de asigura-re a securității naționale în contextul pre-

zentei cercetări permit conceptualizarea acestui fenomen [25, p. 27].

Pentru înțelegerea mai adecvată a problemei, implementarea eficientă și realizarea lor în practica activității social-culturale, apare necesitatea de a supune unei

analize filosofice problema mecanismului de securitate națională, în contextul unor condiții de transformare instabile, deoarece anume condițiile tranzitive determină particularitățile realizării în practică a mecanismului cercetat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Sandu A. *Filosofie socială*. Iași: Lumen, 2010, 132 p.
2. Sava I. N. *Studii de securitate*. București: Centrul Român de Studii Regionale, 2005.
3. Parsons T. *The Social System*. London: Routledge, 1991, 575 p.
4. Weber M. *Omul de știință și omul politic*. București: Humanitas, 2011, 160 p.
5. Smelser N. *Theory of collective behavior*. 2011, 452 p.
6. Coser L. *Social Conflict and the Theory of Social Change*. În: *The British Journal of Sociology*, Vol. 8, No. 3. (Sep., 1957), pp. 197-207 // <http://links.jstor.org/sici?sici=0007-1315%28195709%298%3A3%3C197%3ASCATTO%3E2.0.CO%3B2-H> (accesat: 25.04.2014)
7. Bolton R. *Habermas's theory of communicative action and the theory of social capital* // <http://web.williams.edu/Economics/papers/Habermas.pdf> (accesat: 26.04.2014).
8. *Analytical Sociology and Social Mechanisms*. Ed. P. Demeulenaere. Cambridge University Press, 2011 // <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511921315> (accesat: 26.04.2014).
9. Куковский А. Механизм обеспечения национальной безопасности. В: *Вестник Южного Уральского государственного университета*. Серия: Право. № 38, (214), 2010, с. 9-11.
10. Galbraith J. *The new industrial state*. Princeton University Press, 2007, p. 518.
11. Марков М. *Технология и эффективность социального управления*. Пер. с болгарского / Под ред. Т. В. Керимовой, М., Прогресс, 1982. – 48 с.
12. Насимова Г. О. *Суцность и принципы социальных технологий [Текст] / Г. О. Насимова, М. О. Насимов // История и археология: материалы междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г.)*, СПб., Ренеме, 2012, с. 42-45.
13. Baldwin D. A. *Concept of Security*. În: *Review of International Studies*, vol. 23, nr. 3, 1997, pp. 7-11.
14. Кортунов С. *Концептуальные основы национальной и международной безопасности*. Москва, 2007, 307 с.
15. Ayoob M. *Defining Security: A Subaltern Realist Perspective*. În: *Critical Security Studies, sous la dir. De Keith Krause et Michael C. Williams*. Minneapolis: Borderlines, University of Minnesota Press, 1997, pp. 121-148.
16. Steiner R. *Filosofia libertății. Trăsături fundamentale ale unei concepții moderne despre lume*. București: Univers Enciclopedic Gold, 2011, 232 p.
17. Ullman R. *Redefining Security*. În: *International Security*, vol. 8, nr. 1, 1983, pp. 162-167.
18. Sprincean S. *Securitatea națională: noțiuni și elemente introductive*. Compendiu. Chișinău, 2012.
19. Kees K. *The military and human security*. În: *Security and Human Rights*, nr. 1, 2008, pp. 71-89.
20. Шаваев А. *Национальная безопасность как сложная комплексная система, ее сущность и структура*. В: *Безопасность*, № 1-2, 2009, 154 с.
21. *National Security Policy and Strategy*. Department of National and Strategy. United States Army War College, 2011.
22. Juc V., Vazari V. *Fundamentarea și diversificarea conceptului de securitate*. În: *Administrarea Publică. Revistă metodico-științifică trimestrială*, nr. 1 (73), ianuarie – martie 2012, pp. 132-140.
23. *National Security: Imperatives and Challenges*. Tata McGraw-Hill Education, 2008, 521 p.
24. Kirshner J. *Globalization and National Security*. Taylor and Francis, 2006, p. 361.
25. Mangold P. *National Security and International Relations*. Routledge, 2013, 130 p.